

Philip Wallage

Pruijm, R.A.M., Grondslagen Corporate Governance: Leidraad voor behoorlijk ondernemingsbestuur, Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers, 491 blz.

Recent is de publicatie 'Grondslagen corporate governance' met als subtitel 'Leidraad voor behoorlijk ondernemingsbestuur' verschenen. Auteur is Ruud Pruijm, emeritus hoogleraar aan de Erasmus Universiteit en thans lector corporate governance aan Fontys Hogeschool. Het betreft een nadere uitwerking van de publicatie *Behoorlijk ondernemingsbestuur: Lessen uit de boekhoudschandalen uit 2003*. Tot op heden ontbreekt een Nederlandstalig leerboek dat het fenomeen corporate governance in al zijn facetten beschrijft. De Nederlandstalige boeken die er zijn, richten zich exclusief op elementen van corporate governance als de rechten van de aandeelhoudersvergadering, de taken van commissarissen en het belang van risicomanagement. Ook zijn verschillende 'toolkits' ontwikkeld om corporate governance-codes in de praktijk te implementeren.

Op de internationale markt zijn corporate governance-leerboeken populair en daarom talrijk voorhanden. Ik noem ter illustratie de Engelstalige werken van Armour en McCahery (2006), Mallin (2004), Clarke (2007) en Monks en Minow (2008).

Ook kan het vakgebied van corporate governance zich de laatste decennia verheugen op een grote wetenschappelijke belangstelling. Een brede stroom van publicaties beschrijft en toetst (elementen van) dit fenomeen. De aandacht komt met name uit de financieel economische en juridische disciplines. Het vakgebied management en organisatie laat zich ook niet onbetuigd. De wetenschappelijke focus op elementen van corporate governance vanuit afzonderlijke disciplines verklaart mogelijk waarom universitaire opleidingen veelal specialistische papers selecteren die gericht zijn op deelgebieden.

Alle redenen om het eerste Nederlandstalige corporate governance-leerboek hier te bespreken. Het zal niet verbazen dat een boek over een jong maar onbegrensd fenomeen leidt tot een omvangrijk werk van maar liefst 500 bladzijden die in 20 hoofdstukken zijn verdeeld.

Het voorwoord is geschreven door voormalig voorzitter van de Ondernemingskamer in de persoon van Huub Willems. Hij roemt onder meer de durf van Pruijm om de gebruikelijke, eenzijdige benadering van juristen, economen en accountants te doorbreken door een geïnte-

greerde benadering te kiezen. Zo beperkt hij zich niet tot de vraagstukken die in de Nederlandse corporate governance-code worden geadresseerd, maar noemt ook specifieke codes die op deelgebieden, zoals het bankwezen en de gezondheidszorg, zijn ontwikkeld.

In het streven naar een geïntegreerde (multidisciplinaire) benadering start het boek met een beschrijving van interne en externe governance-mechanismen. Vervolgens wordt ingegaan op de afzonderlijke actoren. Van de meest relevante stakeholders en 'gatekeepers' worden de taken en verantwoordelijkheden uitgebreid beschreven. Daarbij worden de rollen van zakenbanken en analisten en van externe en interne accountants niet vergeten. Pruijm heeft ervoor gekozen de principes en best practices uit de Nederlandse Corporate Governance Code niet in de beschrijving per actor te betrekken. Pas in hoofdstuk 14 wordt de code besproken. Hierdoor ontstaat qua onderwerpen overlap met de voorgaande hoofdstukken. Ook actuele ontwikkelingen en vraagstukken worden beschreven. Zo worden voor- en nadelen van zowel het one- als het two-tier bestuursmodel uiteengezet. De wezensvraag of beter toezicht tot betere prestaties leidt, laat Pruijm wijselijk onbeantwoord. Hij illustreert het dilemma door de retorische vraag te stellen wie de schuld heeft van de slechte prestaties van Ajax van het afgelopen seizoen. Was dat de trainer, de directie of de spelers? Wel is Pruijm van mening dat de raad van commissarissen een goed instrument kan zijn om 'bepaalde' problemen te voorkomen.

Het resterende deel van het boek gaat in op een aantal relevante deelonderwerpen. Zo komt het in de governance-codes nauwelijks behandelde vraagstuk van medezeggenschap van de werknemers uitgebreid aan de orde. Het zal dan ook niet verbazen dat Pruijm een uitgesproken aanhanger van het Rijnlandse model blijkt te zijn. De keuze van de twee afsluitende hoofdstukken is hiervan een mooie illustratie. Zo behandelt hoofdstuk 19 de vraag of er sprake is van evenwicht in de belangen van de verschillende stakeholders, terwijl hoofdstuk 20 de vraag aan de orde stelt wat de relatie is tussen maatschappelijk verantwoord ondernemen en behoorlijk ondernemingsbestuur.

Interessante deelonderwerpen die achtereenvolgens worden behandeld, zijn corporate governance bij publiek-private organisaties, risicomanagement en fraude.

Ten slotte wordt in het boek de nodige aandacht besteed aan de internationale dimensie. Zowel de Sarbanes-Oxley Act als de Engelse Combined Code worden besproken.

Pruijm heeft zoals gezegd getracht het gehele corporate governance-veld in al zijn aspecten te beschrijven. Het voordeel daarvan is dat een goed overzicht wordt geschetst van de belangrijkste actoren, relaties, wet- en regelgeving en 'best practices'. Het nadeel daarvan is dat het een omvangrijk werk is geworden en op een aantal punten oppervlakkig is. Een beperkte scope en meer diepgang zouden mijn voorkeur hebben gehad. De 'durf' om te kiezen voor een geïntegreerde benadering brengt met zich mee dat tussen de onderdelen nogal wat overlap bestaat en dat de samenhang tussen bedrijfskundige, juridische en economische aspecten niet altijd zichtbaar is.

Verder valt op dat de auteur soms zodanig kritisch is dat de objectiviteit in gevaar komt (bijvoorbeeld in het hoofdstuk Prestatiebeloning, waarin de nadelen van variabele beloning eenzijdig worden benadrukt). Pruijm concludeert zonder nuance dat variabele beloning voor de top niet werkt en dat negatieve bijeffecten optreden (bonusblindheid en gaming). Maar eerlijk is eerlijk, de lezer wordt in de studiewijzer (inleiding) vooraf gewaarschuwd. Het gaat om 'behoorlijk' ondernemingsbestuur, zodat normatieve uitspraken zijn te verwachten. Hopelijk zijn studenten voldoende kritisch om dergelijke uitspraken ter discussie te stellen.

Al met al geeft het boek een compleet beeld van de stand van zaken en behandelt het de belangrijkste actoren en mechanismen. Het is helder geschreven, goed leesbaar en wordt ondersteund door een website waar docenten en

studenten aanvullende informatie kunnen vinden. De uitgave is rijkelijk gelardeerd met voorbeelden, cases en oefenvragen. Het zal zijn weg dan ook ongetwijfeld vinden in het hoger beroepsonderwijs. Om dit te ondersteunen, wijst Pruijm in de studiewijzer fijntjes op het feit dat het vak corporate governance met ingang van het studiejaar 2008/2009 verplicht is voor de accountancyopleiding conform de EU-richtlijn 2006/43/EG.

Wel is het boek iets minder geschikt voor universitaire opleidingen vanwege de louter beschrijvende aard en beperkte aandacht voor onderzoek. Daar komt bij dat in de masterfase veelal Engelstalige literatuur wordt gebruikt.

Ten slotte is mij opgevallen dat Pruijm meedoet aan de mode om elk hoofdstuk van een citaat te voorzien. Ik ben daar geen voorstander van omdat de gekozen citaten meestal weinig relatie hebben met de inhoud van het hoofdstuk. Pruijm heeft echter of een enorme database of heeft veel zoekwerk verricht. Want de meeste citaten zijn goed gekozen en wel degelijk gerelateerd aan de inhoud. Ik sluit af met een citaat van Keynes dat (vertaald) bij het voorwoord is opgenomen: 'Capitalism is the astounding belief that the most wickedest of men will do the most wickedest of things for the greatest good of everyone.' De lezer is gewaarschuwd. ■

Prof. dr. Philip Wallage RA is hoogleraar Accountantscontrole aan de Universiteit van Amsterdam en partner bij KPMG.

Literatuur

■ Armour, J. en J.A. McCahery (eds.) (2006), *After Enron*, Hart Publishing.

■ Clarke, T. (2007), *International corporate governance. A comparative approach*, Routledge.

■ Mallin, C.A. (2004), *Corporate governance*, Oxford University Press.

■ Monks, R.A.G. en N. Minow (2008), *Corporate governance*, Wiley.

■ Pruijm, R.A.M. (2003), *Behoorlijk ondernemingsbestuur: Lessen uit de boekhoudschandalen*, Van Gorcum.